

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja direktiivin asetukseksi mediapalvelujen yhteisestä kehyksestä sisämarkkinoilla (eurooppalainen medianvapaussäädös) ja direktiivin 2010/13/EU muuttamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja direktiivin asetukseksi mediapalvelujen yhteisestä kehyksestä sisämarkkinoilla (eurooppalainen medianvapaussäädös) ja direktiivin 2010/13/EU muuttamisesta (U 84/2022 vp): Asia on saapunut liikenne- ja viestintävaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ylitarkastaja Roosa Patrakka, liikenne- ja viestintäministeriö
- ylitarkastaja Eero Salojärvi, liikenne- ja viestintäministeriö
- johtava asiantuntija Petri Makkonen, Liikenne- ja viestintävirasto
- lakiasiainjohtaja Katri Olmo, Yleisradio
- johtaja Marcus Wiklund, Sanoma Media Finland Oy
- johtaja Mikko Hoikka, Aikakausmedia ry
- lakiasiainjohtaja Ismo Huhtanen, Medialiitto ry
- lakiasiainjohtaja Ismo Huhtanen, Utismedian liitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- MTV Oy
- RadioMedia ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei huomautettavaa:

- Media Metrics Finland Oy

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Komissio antoi 16.9.2022 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi mediapalvelujen yhteisestä kehyksestä sisämarkkinoilla (eurooppalainen medianvapaussäädös) ja direktiivin 2010/13/EU muuttamisesta (COM (2022) 457 final).

Median vapautta koskeva säädösehdotus on osa EU:n pyrkimyksiä edistää demokraattista osallistumista, disinformaation torjumista sekä median vapauden ja moninaisuuden tukemista Euroopan demokratiatoimintasuunnitelman mukaisesti. Säädösehdotus perustuu komission oikeusvaltioreportteihin ja audiovisuaalisia mediapalveluja koskevaan direktiiviin (AVMS-direktiivi, 2010/13/EU). Lisäksi ehdotus perustuu digipalvelusäädökseen (DSA), digimarkkinasäädökseen (DMA, (EU) 2022/1925) ja uusiin disinformaation torjuntaa edistäviin käytänneohjeisiin (COM/2021/262 final).

Säädösehdotuksen tavoitteena on poistaa mediasisämarkkinoita ja mediapalveluiden tarjoajia koskevia ongelmia. Ehdotus pyrkii suojelemaan median moninaisuutta ja itsenäisyyttä EU:ssa sekä varmistamaan, että julkiset ja yksityiset mediayhtiöt voivat nykyistä helpommin toimia EU:n sisämarkkinoilla huomioiden media-alan murroksen ja digisiirtymän.

Komissio antoi yhdessä median vapautta koskevan säädösehdotuksen kanssa komission suosituksen koskien media-alan sisäisiä suojakeinoja toimituksellisen riippumattomuuden ja omistuksen läpinäkyvyyden edistämiseksi ja varmistamiseksi (C (2022) 6536 final). Suositusten tavoitteena on edistää mediapalvelujen tarjoajien toimituksellista riippumattomuutta ja parantaa mediaomistuksien läpinäkyvyyttä entisestään EU:n sisämarkkinoilla. Komission suositukset eivät ole oikeudellisesti sitovia.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto kannattaa asetusehdotuksen tavoitteita edistää median vapautta sekä mediamarkkinoiden toimivuutta EU-alueella. Näiden tavoitteiden kautta voidaan edistää unionin yhteisten arvojen toteutumista kehittämällä mm. eurooppalaisen demokratian toimivuutta ja sananvapautta. Vapaa ja moniarvoinen mediaympäristö on keskeinen tekijä oikeusvaltion, demokraattisen vastuunkannon ja korruption torjunnan vahvistamisessa.

Asetusehdotuksessa on kuitenkin monia epäselviä ja selvitystä vaativia kohtia liittyen etenkin esityksen ja olemassa olevan sääntelyn suhteeseen, määritelmiin, viranomaistehtäviin, seuraamuksiin, ja kansalliseen liikkumavaraan, joita valtioneuvosto pitää tärkeänä selvittää kokonaisuutena neuvottelujen edetessä.

Valtioneuvosto katsoo, että median toimintaa koskevien sääntöjen yhtenäistäminen tukee sisämarkkinoiden toimintaa ja riippumattoman median toimintaedellytyksiä EU:ssa. Valtioneuvosto pitää kuitenkin tärkeänä, että ehdotettavien säännösten mukanaan tuomien uusien velvollisuuksien hallinnollinen taakka kansallisille viranomaisille ja mediapalveluiden tarjoajille jää kohtuulliseksi.

Valiokunnan lausunto LiVL 40/2022 vp

Valtioneuvosto pitää tarpeellisena, että asetusneuvottelujen aikana pyritään tarkemmin selvittämään ehdotetun sääntelyn sisältöä koskien mediapalvelun tarjoajien oikeutta olla joutumatta pakkoaineiden tai vakoiluohjelmien käytön kohteeksi. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että lähdesuojan kansallisesti korkea taso ei heikkene ja neuvotteluissa tarkemmin selvitetään asetuksen vaikutukset yksityiselämän suojaan, sananvapauteen, elinkeinovapauteen ja omaisuuden suojaan. Valtioneuvosto pitää lisäksi tarpeellisena huomioida asetusehdotuksen valmistelussa myös Euroopan ihmisoikeussopimuksesta tulevat oikeusturvavelvoitteet.

Julkisen palvelun median toiminnan riippumattomuutta turvaavien säännösten osalta valtioneuvosto huomioi, että säännökset edellyttävät muutoksia Yleisradio Oy:stä annettuun lakiin. Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti avoimuuden ja puolueettomuuden periaatteisiin julkisen palvelun median pääjohtajan ja muiden päättävien elimien valinta- ja irtisanomisprosesseissa. Valtioneuvosto katsoo tarpeelliseksi tarkentaa ehdotuksen käsittelyn aikana, minkä julkisen palvelun median toimielinten jäsenten valintaa, toimikautta ja irtisanomista ehdotuksen 5 artiklan kriteerit koskevat ja miten kriteerit vaikuttavat Yleisradion hallintoelimiin. Valtioneuvosto suhtautuu varauksella julkisen palvelun median valvontaa koskeviin säännösehdoituksiin. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että neuvottelujen aikana täsmennettäisiin, että toimituksellisen sisällön arvioinnin ei tule kuulua viranomaisen toimivaltaan.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että neuvottelujen edetessä täsmennettäisiin lautakunnan riippumattomuutta asemaa suhteessa komissioon sekä lautakunnan sihteeristön tehtäviä. Valtioneuvosto huomioi, että Suomessa lehdistö ei aikaisemmin ole kuulunut viranomaisvalvonnan piiriin nyt ehdotettavassa laajuudessa. Valtioneuvosto pitää tarpeellisena, että neuvottelujen aikana täsmennetään, miten uudelle lautakunnalle asetetut tehtävät edistävät ehdotuksen tavoitteita. Valtioneuvosto suhtautuu varauksella määräaikoja ja menettelyjä koskeviin yksityiskohtaisiin säännösehdoituksiin ja katsoo, että ehdotukset lisääisivät sekä kansallisten viranomaisten että media-alalla toimivien yritysten hallinnollista taakkaa.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti mediapalveluiden tarjoajien sisältöjen aseman parantamiseen erittäin suurilla verkkoalustoilla. Valtioneuvosto pitää hyvänä, että mediapalvelujen tarjoajien ja heidän sisältöjen aseman parantaminen erittäin suurilla verkkoalustoilla on otettu osaksi säädösehdotusta sekä sidottu kansalliseen sääntelyyn tai itsesääntelyyn perustuviin vaatimuksiin toimituksellisesta vastuusta.

Valtioneuvosto lähtökohtaisesti kannattaa kuluttajien oikeutta mukauttaa audiovisuaalisten palvelujen käytön mahdollistamien laitteiden ja käyttöliittymien asetuksia. Valtioneuvosto pitää kuitenkin tarpeellisena selvittää neuvottelujen edetessä ehdotuksen vaikutuksia laitteiden ja käyttöliittymien valmistajille ja kehittäjille sekä tarkentaa arviota ehdotuksen käytännön vaikutuksista.

Valtioneuvosto suhtautuu varauksella mediamarkkinoiden keskittymisen valvontaa koskeviin säädösehdotuksiin. Säädösehdotusten suhdetta Suomen mediamarkkinoiden erityispiirteisiin, kuten mediamarkkinoiden pieneen kokoon, tulee neuvottelujen aikana selvittää. Lisäksi ehdotuksessa tulisi täsmentää muun muassa sitä, mikä on valvovan viranomaisen toimivalta tilanteessa, jossa yrityskaupan katsotaan merkittävästi heikentävän median moniäänisyyttä ja toimituksellista itsenäisyyttä.

Valiokunnan lausunto LiVL 40/2022 vp

Valtioneuvosto kiinnittää komission lailla huomiota siihen, että valtion mainonta voi pahimmillaan vääristää mediamarkkinoiden toimintaa ja asettaa valtion mainonnasta riippuvaiset uutismediat alttiiksi poliittiselle vaikuttamiselle. Valtioneuvosto kannattaa ehdotuksen tavoitetta parantaa valtion mainonnan avoimuutta. Valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti julkisomisteisten osakeyhtiöiden kuulumiseen säännösten soveltamisalaan, sillä tämä asettaisi julkisomisteiset yhtiöt eriarvoiseen asemaan yksityisen sektorin omistamien osakeyhtiöiden kanssa. Lisäksi mediamainonta kuuluu osakeyhtiön operatiivisiin tehtäviin, eikä omistajien vastuulle. Valtioneuvosto pitää tarpeellisena, että neuvottelujen edetessä selkeytetään valtion mainontaa koskevien säännösten soveltamisalaa. Lisäksi valtioneuvosto pitää tärkeänä, ettei valtion mainontaa koskevat säännökset aiheuta liiallista hallinnollista taakkaa pienille alueille tai valvovalle viranomaiselle.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Valiokunta pitää sinänsä hyvänä, että säädösehdotuksella EU pyrkii edistämään demokraattista osallistumista, disinformaation torjumista sekä median vapauden ja moninaisuuden tukemista Euroopan demokratiatoimintasuunnitelman mukaisesti. Suomessa säädös ei ole tarpeen sananvapauden ja tiedonvälityksen toteuttamiseksi. Nykyinen median itsesääntelyyn ja vastuullisiin päätoimittajiin perustuva järjestelmä toteuttaa sananvapautta ja kansalaisten tiedonsaantioikeutta hyvin, eikä säädökselle siten Suomessa nähdä tarvetta. Demokratiakehitys eräissä EU:n jäsenvaltioissa on kuitenkin osoittanut, että säädökselle on unionin tasolla tarvetta.

(2) Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan asiassa ja korostaa, että tulee välttää turhaa hallinnollisen taakan lisäämistä ja että tulee huolehtia siitä, että median toiminnan valvontaa ei voida käyttää ennakkosensuurin toteuttamiseen. Tämän vuoksi valiokunta korostaa valtioneuvoston tavoin, että neuvottelujen aikana tulee täsmentää, että toimituksellisen sisällön arvioinnin ei tule kuulua viranomaisen toimivaltaan.

(3) Valtioneuvoston tavoin valiokunta pitää tärkeänä selvittää säädöksen epäselviä tai selvitystä vaativia kohtia jatkoneuvottelujen aikana muun muassa esityksen ja olemassa olevan sääntelyn suhteeseen ja kansalliseen liikkumavaraan. Nyt ehdotettu sääntely aiheuttaa muutoksia Yleisradio Oy:tä koskevaan lainsäädäntöön. Yleisradio Oy on eduskunnan alainen mediatoimija, minkä vuoksi sen alistaminen ehdotetun mukaiselle valvonnalle vaatii jatkoselvittelyä.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Liikenne- ja viestintävaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan edellä olevin huomioin.

Valiokunnan lausunto LiVL 40/2022 vp

Helsingissä 24.11.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Suna Kymäläinen sd
varapuheenjohtaja Ari Torniainen kesk
jäsen Heikki Autto kok
jäsen Sandra Bergqvist r
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Janne Heikkinen kok
jäsen Petri Huru ps
jäsen Juho Kautto vas
jäsen Jouni Kotiaho ps
jäsen Johan Kvarnström sd
jäsen Joonas Könttä kesk
jäsen Mirka Soinikoski vihr
jäsen Paula Werning sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mika Boedeker